

Тарасюк Л. С.,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та історії*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Герасимюк А. М.,

*студентка магістратури за спеціальністю «Культурологія»
кафедри філософії та історії*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ: РЕТРОСПЕКТИВА ОКУПАЦІЇ КРИМУ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ КІНОІНДУСТРІЇ

Відома світова історія засвідчує безліч прикладів територіальних конфліктів, що виникали через вторгнення та окупацію. 100 років тому, у жовтні 1921 року, на території Криму було проголошено автономну радянську республіку в складі російської радянської федерації, яка проіснувала до 1945 року, а згодом Крим став частиною України. І вже у лютому 1991 році, кримську автономію було відновлено в межах тоді ще існуючої Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Крим пережив багато колізій у своїй історії. За твердженням істориків, на початку ХХ століття, під час Громадянської війни в Росії, півострів був ареною боротьби між Червоною армією та Білими арміями. Після перемоги Червоної армії Крим став частиною радянської Росії. Однак, у 1921 році, внаслідок укладення Рапальського договору між радянською Росією та Німеччиною, Крим був переданий Німеччині, як тимчасово окупована територія. Проте, окупація півострова не була довготривалою [2, с. 122]. У 1944 році радянські війська повернули контроль над Кримом після тяжких боїв, відвоювавши його від нацистських окупантів. Того ж року радянська влада депортувала кримських татар та припинила існування Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки.

Засвідчують, що після війни Крим став складовою частиною Української РСР, яка увійшла до складу СРСР, але у 1954 році був переданий в склад російської РСР [1, с. 130]. Цей крок викликав багато дискусій і пізніше став одним із аргументів при обговоренні суверенітету Криму.

XXI століття, 2014 рік – історія повторюється. Крим знову опинився в центрі уваги світової спільноти після анексії російською федерацією. Ця подія мала далекосяжні наслідки для України, регіону та міжнародного співтовариства. У 2014 році в Криму почали з'являтися озброєні силовики, російські військові, без ознак ідентифікації. Це призвело до незаконної окупації стратегічних об'єктів. 18 березня 2014 року в Кремлі було оголошено «відновлення історичного права» росії на Крим і підписано документи про приєднання Криму до складу російської федерації. Цей процес був визнаний багатьма країнами світу як незаконний.

Окупація Криму стала предметом великого інтересу для кінематографістів та журналістів з усього світу. Ця подія, яка мала серйозні наслідки для України та міжнародної спільноти, стала об'єктом вивчення та аналізу в різних жанрах кінопродукції. Документальні фільми, що розкривають окупацію півострова, не лише допомагають зберегти пам'ять про ці події, але й відкривають широкі можливості для аналізу її причин та наслідків.

Один із найвідоміших документальних фільмів – «Крим, як це було» (2018), режисер Костянтин Кляцкін. Фільм, історія якого розповідає про офіцерів, солдатів та матросів, які під час захоплення Криму не зрадили присяги на вірність народу України, продовжуючи виконувати свої військові обов'язки на землі, морі та в повітрі.

Інший документальний фільм, що вартий уваги – «Крим. 25 років боротьби за Україну» (2021), режисер Дементій Білий. Кінострічка розповідає про початок політичної історії періоду незалежності України та боротьбу громадянського суспільства з російською гібридною агресією на півострові, що фактично розпочалась у 1991 році після виходу України з СРСР. Кожна серія – це один рік з тяжкого шляху Криму, що тривав 25 років, починаючи з першого року незалежності країни і закінчуючи окупацією півострова [3, с. 5]. Крок за кроком демонструється, як Крим боровся за наповнення українським змістом цієї території.

Неможливо переграти минуле, але можна вплинути на нього. Новий фільм «Крим. Звільнення» (2023), режисер Сергій Лисенко, демонструє події 1994 року, коли росія вперше після розвалу Радянського Союзу намагалася встановити контроль над півостровом. Зображення успішної оборони інтересів України, що зміцнює віру в успіх у сучасних умовах, під час війни.

Кінострічка про особисту історію Нарімана Джелила «Голос Криму. Наріман Джелил» (2023) – як представника одного із найгучніших «голосів Криму», розкриває етапи його становлення як журналіста, активіста та політика, а також про процес його затримання у вересні 2021 року [4, с. 3]. Ця історія ґрунтується на листах, які Джелил писав своїм рідним, на розповідях його близьких друзів. Саме завдяки йому

світ дізнавався про реальні події, що відбуваються в окупованому Криму: залякування, арешти, тортури та інші незаконні дії окупаційної влади.

Також варто відзначити фільм «Крим: 10 років окупації» (2024), режисер Сергій Жулін. Ця документальна стрічка відтворює життя на півострові під час окупації, зокрема про мілітаризацію Криму, переслідування і репресії проти незгодних з окупаційним режимом, про знищення української та кримськотатарської ідентичності. Для цього проекту було оцифровано величезний обсяг архівного відео, який охоплює період з 2014 по 2023 рік, а також зібрано десятки інтерв'ю.

«Крим: 10 років окупації» – документ, який свідчить про злочини, що вчиняються і продовжують вчинятися росією на окупованому українському півострові. Це нагадування того, що війна росії проти України почалася саме там.

Окупація Криму у ХХ столітті та у 2014 році відбулися в різні періоди і мали різні політичні та історичні обставини, що призвели до різних наслідків та реакцій з боку міжнародної спільноти. Аналізуючи вище сказане, можна провести певні відмінності. Якщо у ХХ столітті окупація відбулася шляхом включення півострова до складу російської радянської федерації без жодних референдумів з місцевим населенням, то у 2014 році відбулося пряме вторгнення російських військ на півострів, яке було попередньо супроводжено відкритим анексієним референдумом.

Міжнародна реакція ХХ століття була звужена через геополітичні обмеження часів холодної війни, у 2014 році – це викликало широко-масштабне засудження з боку багатьох країн та міжнародних організацій, що призвело до введення санкцій проти росії та засудження анексії Криму. Наслідками окупації Криму ХХ століття відчувалися в першу чергу на місцевому рівні, включаючи репресії та обмеження прав і свобод, у 2014 році призвело до загострення конфлікту на сході України.

Ці відмінності підкреслюють унікальність кожної історичної подій та їхній вплив на політичну, економічну та соціокультурну атмосферу в регіоні та в світі. Українська культурно-історична пам'ять безпосередньо пов'язана з об'єктами культурної спадщини, в основі яких закладені етнічні коди нації. Вони втілюють її ідентичність, ідеали та надбання. Уся новітня історія України свідчить, що періоди окупації, тоталітаризму та насильницьких змін передусім призводили до руйнування та фальсифікації історичної пам'яті народу, знищення автентичних об'єктів культурної спадщини. Ці наслідки вели до асиміляції, моральної деградації, аж до повного знищення нації. Не випадково культурні, інтелектуальні та історичні цінності суспільства є об'єктами національної безпеки (Закон «Про основи національної безпеки України»). Тому питання та проблематика захисту культурно-

історичної спадщини, що перебуває під окупацією має бути одним з імперативів культурної політики України.

Отже, сучасні документальні фільми про окупацію Криму є значущим джерелом інформації та аналізу цієї складної та вагомої для сучасності події. Вони допомагають зберегти в пам'яті дні окупації, розкривають причини та наслідки цих подій, стимулюють до обговорення. Такі кінострічки слугують важливим елементом історії та стимулюють світове співтовариство до подальшої підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. Мистецтво залучає в культурно-інформаційний простір та пробуджує свідому діяльність для поширення української культури. Кіноіндустрія як вид мистецтва допомагає зберегти українську ідентичність в Криму і засвідчити про це всьому світу.

Список використаних джерел:

1. Бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Історія Криму та кримськотатарського народу : навч. посіб. Київ : Кримська родина, 2020. 200 с.

2. Бикова Т. Б. Створення Кримської АСРР (1917–1921 рр.) : монографія. Київ : Інститут історії України, 2011. 247 с.

3. Третя серія з циклу документальних фільмів про боротьбу Криму, як території України, в своїй політичній боротьбі за українську приналежність : веб-сайт. URL: <https://biggggidea.com/project/dokumentalni-j-film-krim-25-rokiv-borotbi-za-ukranu/> (дата звернення: 01.03.2024).

4. Фільм Суспільного «Крим. Звільнення» пропонує діжку меду з краплею дьогтю : веб-сайт. URL: <https://stv.detector.media/kontent/read/7885/2023-07-05-film-suspilnogo-krum-zvillennya-proponuie-dizhku-medu-z-krapleu-dogtyu/> (дата звернення: 01.03.2024).

5. Чумак В. А. Україна і Крим. Спільність історичної долі : монографія. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВПЦ АМУ, 2013. 180 с.